

ПРИЛОГ ИСТОРИЈИ РАЗВОЈА СТРУЧНОГ ШКОЛСТВА У БЕОГРАДУ

Почетком XX века у Србији, када је било нужно подигнути привредну делатност у духу савремених техничких достигнућа, осетила се велика празнина у стручно-образовним кадровима, а посебно у стручно-радничким кадровима.

Неосетно и без икаквих претензија, онако како то обично бива при почетку неког идеалног и солидног рада, група родољуба, младих инжењера, по угледу на привредно развијене земље, ставила је себи у задатак да оснује једну стручну школу у Београду, у којој би се оспособљавали раднички кадрови из занимања грађевинске и електро-машинске струке. Па иако њихова замисао у почетку није обећавала нарочите успехе, они нису клонули ни пред каквим препрекама.

Прошло је од тада више од шест деценија успешног и плодног рада.

Школа је најпре названа „Вечерња занатлијска школа“, којој се доцније мења назив у *Грађевинско-занатлијска школа*. После првог светског рата постала је *Полудржавна грађевинско-занатлијска школа*, затим 1932. године, после реформе, добила је назив *Мушка занатска школа мајсторско-деловодског типа*. После другог светског рата наставља свој рад. Добија ранг пуне средње школе и назив *Радничка техничка школа*. После две године рада названа је *Индустријски раднички техникум*. Од 1953. године носи назив *Металопрерађивачка школа за висококвалификоване раднике*. Ово су јој били званични називи, а она је кроз читаво време од свога оснивања 1902. године, па до почетка другог светског рата била позната под именом *Виша занатлијска школа* или *Букавчева мајсторска школа*.

При свакој промени назива, школа је претрпела и извесне реформе, измене пра-

вила, планова и програма. У њој су се прво образовали стручњаци из грађевинске струке, а доцније и из металске и електро-струке.

Ужу групу висококвалификованих стручњака који су је основали сачињавали су: Јосиф Букавац, архитект; Владимир Поповић, архитект; Светолик Поповић, бродарско-машински инжењер и Ђорђе Златковић, грађевински инжењер.

Правила за оснивање ове школе одобрена су Решењем Министарства привреде под Т. бр. 5759 од 1. октобра 1902. године.

ПРАВИЛА ПРИВАТНЕ ВЕЧЕРЊЕ ЗАНАТЛИЈСКЕ ШКОЛЕ У БЕОГРАДУ

Чл. 1.

Потписани оснивају школу у Београду под именом „Вечерња занатлијска школа“.

Чл. 2.

Задатак је школе да занатлијама да могућности прибавити сва техничка и практична знања, која се у радионицама не могу постићи, а која су им неопходно потребна у њиховом занату.

Чл. 3.

Тај се задатак постиже редовним вечерњим предавањима и практичним радом.

Чл. 4.

За одржавање школе оснива се „Фонд Вечерње занатлијске школе“, који ће се састојати из прилога појединих надлештава, корпорација и приватних лица као и сталне помоћи оснивача ове школе и уписнина ученичких.

Чл. 5.

За прво време обратиће се поглавита пажња у програму предавања и рада ове школе на ове занате:

- а) зидарски,
- б) каменарски,
- в) тесачки,
- г) столарски,
- д) металски и (браварски, лимарски),
- ђ) сликарско-декоративни,

но даје се могућност за спремање и у осталим занатима.

Чл. 6.

У Вечерњој занатлијског школи предаваће се ове науке и вештине:

- 1) Српски језик са лепим писањем;
- 2) Рачун са основима алгебре;
- 3) Геометрија са вежбањем;
- 4) Нацртна геометрија са вежбањем;
- 5) Архитектонске и инжењер. конструкције са вежбањем и познавањем грађе и то:
 - а) камене,
 - б) дрвене и
 - в) металне.
 - 6) Стручна цртања;
 - 7) Слободно ручно цртање;
 - 8) О стиловима;
 - 9) Елементарни појмови из физике и хемије; и
 - 10) Књиговодство.

Чл. 7.

Да ли ће се сем побројаних предмета предавати још који предмет, унеће се према приликама, а по одобрењу г. Министра народне привреде.

Чл. 8.

Предавање појединих предмета распоредиће се на три године тако, да у прву годину уђу предмети припремни и заједнички за све занате, а у остале две године да уђу стручни предмети.

Чл. 9.

Наставни план за поједине предмете утврђиваће наставници школе заједнички на три године. Овако утврђен план важи тек пошто га одобри и потврди Министар народне привреде.

Чл. 10.

За практичну спрему ученика, као и за боље проучавање појединих предмета основаће се у Вечерњој занатлијској школи:

- 1) Радионица за вежбање у занатима;
- 2) Збирка грађе;
- 3) Збирка модела и цртежа из инжењерских и архитектонских конструкција;
- 4) Збирка за геометрију, и
- 5) Збирка стручних и слободоручног цртања.

Чл. 11.

Школска година почиње 1. септембра, а завршава се концем маја.

Чл. 12.

Упис у школу врши се у првој половини месеца августа лично.

Чл. 13.

Ученик ове школе може бити сваки који положи пријемни испит за ову школу, а није млађи од дванајест година.

Чл. 14.

Пријемни испит полаже се у другој половини месеца августа, на коме се тражи писменост, и рачун у обиму за основне школе.

Чл. 15.

Школовање је бесплатно, но при упису сваки ученик полаже пет динара за фонд за одржавање школе (в. чл. 4 ових правила).

Чл. 16.

Сваки ученик мора се понашати у школи и ван ње уљудно. За сваку неисправност која се коси са примерним редом у школи и њеним угледом управа школе казниће кривца: укором, наплатом штете и изгнањем из школе.

Чл. 17.

Школска година дели се на три тромесечја и за свако мора бити сваки ученик пропитан бар по једанпут, а његова оцена уводи се у за то одређену књигу. На крају првог и другог разреда полажу се усмени испити из свију предмета предаваним у тим разредима.

Чл. 18.

Успех ученика оцењује се са бројевима од 1 до 5: 5 (одлично), 4 (врло добар), 3 (добро), 2 (слабо), 1 (рђаво).

Чл. 19.

Прелази у старији разред онај ученик, који на испиту из свију предмета добије најмање оцену 3 (добар). Но ако на испиту највише из два предмета добије мање од три, мораће полагати испите из тих предмета поново, па ако тада добије мање од три, понавља годину, иначе прелази у старији разред.

Чл. 20.

Ученику се не рачуна да је свршио разред ако има више од двадесет неоправданих изостанака и не доврши потребан број радова.

Чл. 21.

По завршеној трећој години не полаже се годишњи испит но стручни испит из свега што је предавано у сва три разреда.

Чл. 22.

На стручном испиту полагају се писмено: српски језик, геометрија и конструкције (по занатима) и усмено: српски језик, рачун, конструкције (по занатима), познавање грађе, геометрија (планиметрија и стереометрија) и нацртна геометрија.

Чл. 23.

На стручни испит може бити пуштен сваки онај ученик, који има у трећем разреду из сваког предмета најмање оцену добар ма и по поновном испиту (чл. 19 ових правила) а подносе још и ове радове оверене од дотичних наставника:

из геометрије 30 задатака и 6 модела;
из нацртне геометрије 10 задатака и 1 модел;

из српског језика 5 исписаних свешчица;
из стручних цртања 60 листова и 15 модела; и

из слободоручног цртања 20 листова.

Чл. 24.

Ученицима, који положе стручни испит по свршетку ове школе (за који такође важи одредба чл. 19 ових правила), издаће се сведочанство у које се уносе и оцене из

тога испита (сведено са усменог и писменог) и поједине оцене из појединих радова, а потписују га сви наставници.

Чл. 25.

У случају да ова школа престане, цела њена имовина као и фонд, којим рукује управа ове школе, прелази у својину Министарства Народне Привреде, које ће је употребити на сличну циљ.

Чл. 26.

Упис у ову школу изузетно за ову годину продужава се до краја октобра ове године.

Чл. 27.

Министар Нар. Привреде има право надзора над тачним вршењем ових правила и над целокупним радом школе.

Његов изасланик присуствоваће свима испитима у школи.

Закључак

Ова правила важе од дана када их Господин Министар Народне Привреде потврди.

3. септембар 1902. год.
Београд

Оснивачи школе:

Брод. маш. инжењер, СВЕТОЛИК
И. ПОПОВИЋ, с. р.

Архитект, ВЛАДИМИР М. ПОПОВИЋ, с. р.

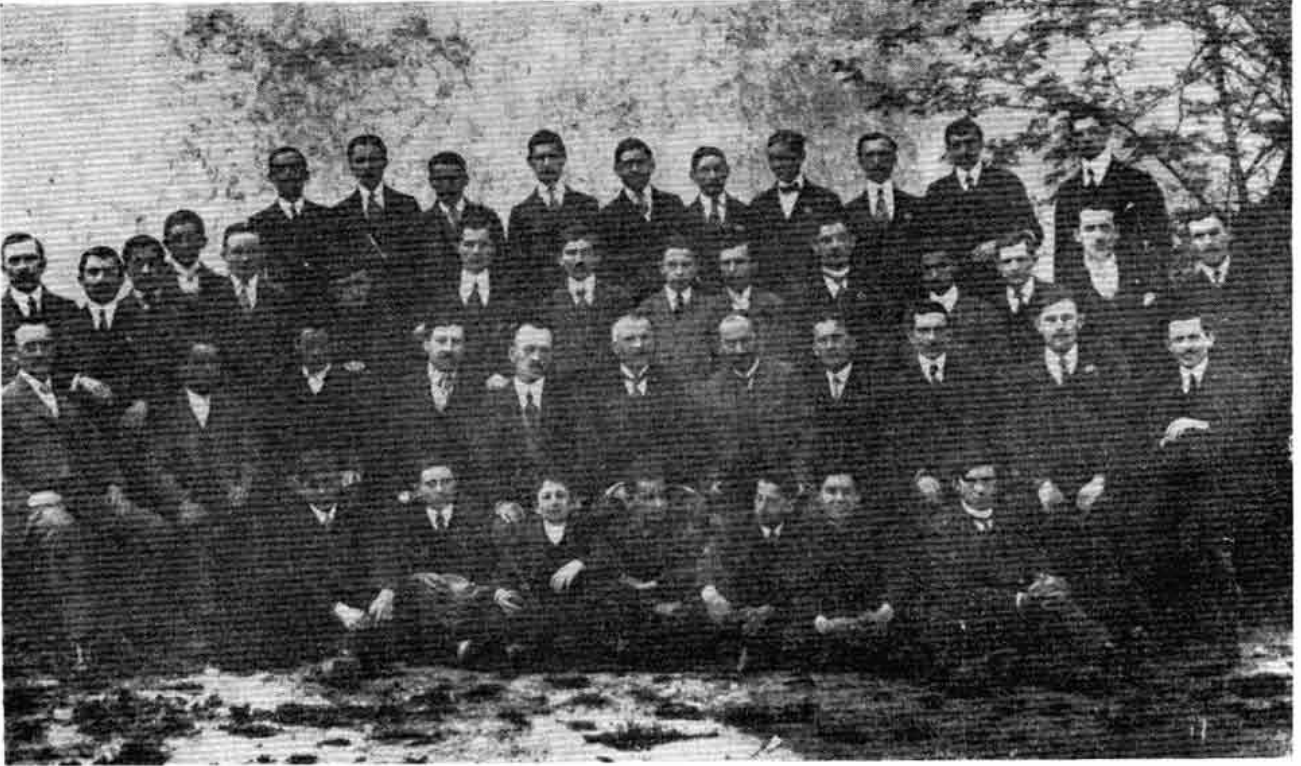
Архитект, ЈОСИФ БУКАВАЦ, с. р.

Грађ. инжењер, ЂОРЂЕ Б. ЗЛАТКОВИЋ, с. р.

Поред одобрених Правила, наставних планова и програма Министарство Народне Привреде доделило је школи и једну скромну новчану помоћ од свега 600 динара годишње. Ова минимална сума је послужила да се набаве најнужнија учила, прибор за наставу и за исплату осветљења и послуге.

Општина града Београда изашла је у сусрет тиме што је доделила неколико учионица за одржавање наставе у основној школи на Теразијама, али само у вечерњим часовима, и обезбедила огрев.

Оснивачи су са својим колегама наставу одржавали добровољно и бесплатно.

Група наставника и ученика из 1914. г.

Le groupe d'instituteurs et d'élèves de l'année 1914.

Упис ученика и почетак рада школе

Слабо развијена свест тадашњих послодаваца била је главна кочница у томе да се развије интерес њихових радника за ову школу. Говорили су да и они нису учили никакве школе, а ипак су постали самостални мајстори. Тако је школа имала да се бори на две стране, тј. да омогући себи опстанак уз минимална средства и да убеди послодавце, па и саме раднике, да им је школа нужно потребна.

Прве године рада у школу се уписало свега 36 ученика (али је и тај број школа тешко одржавала).

1903. године ученици су учествовали масовно у мартовским демонстрацијама, тако да су били растерани и онемогућено им је да заврше започету школску годину. Оснивачи и руководиоци школе нису клонули духом, већ су са још више енергије започели наредну школску годину.

Београдска општина увиђа потребу једне такве школе и додељује јој новчану годишњу потпору од 500 динара, а следеће школске године ову суму повећава на 1.000 динара годишње.

Годишњи школски буџет од 1.600 динара оснивачима омогућава боље снабдевање

школе училима и школским прибором. Од тих средстава помажу се сиромашни ученици (у цртаћем и писаћем материјалу), а после три године добровољног рада неким наставницима додељује се и симболичан хонорар од 2,5 динара од часа.

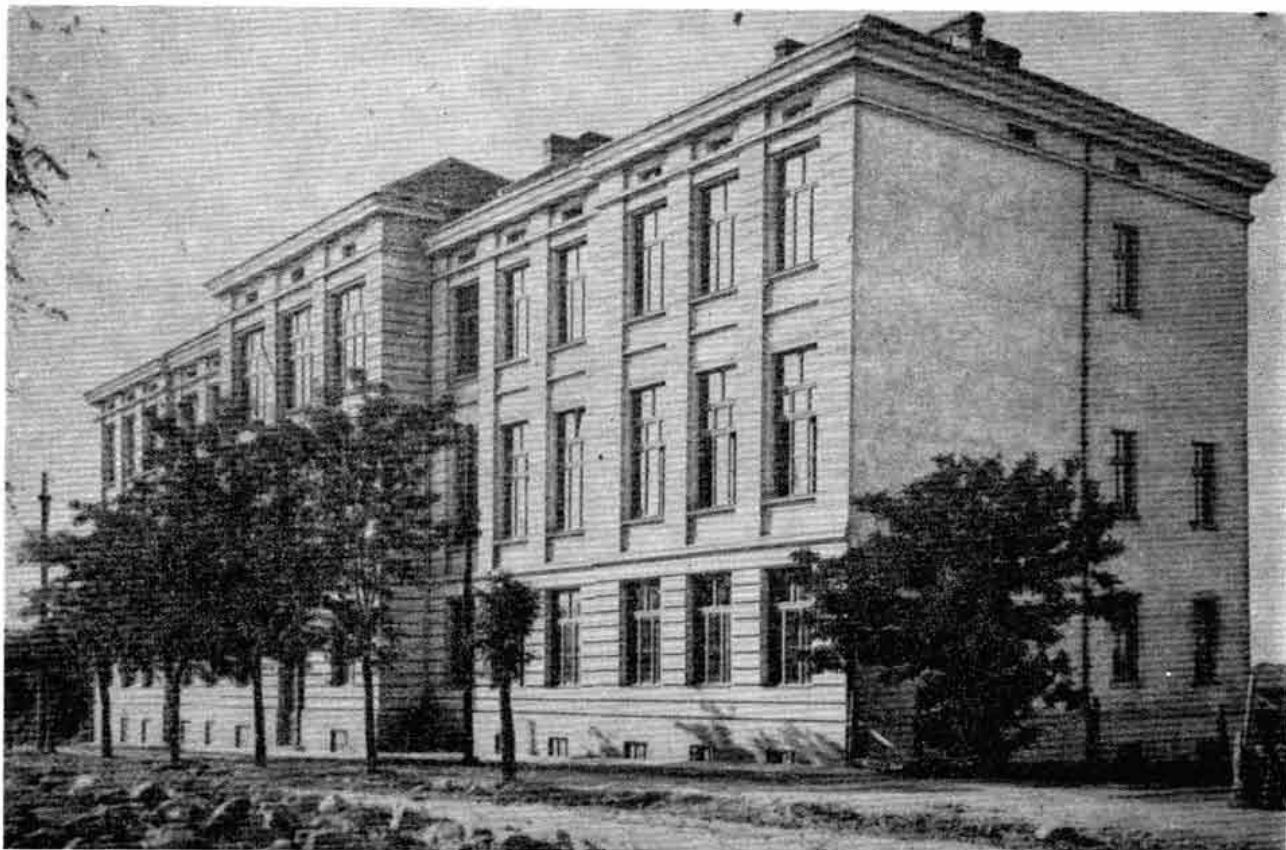
Поред постојећег грађевинског, приступа се отварању и машинског одсека за који је владало више интересовање, тако, да се одмах уписало 40 ученика, који су, скоро, сви остали до краја школовања.

У четвртој години по оснивању школе, Одлуком Министра народне привреде Т. бр. 2827 од 7. септембра 1905. године за управника школе постављен је Јосиф Букавац, архитект.

Ђорђе Златковић, инжењер, остаје и даље као наставник, док остали оснивачи, због заузетости на својим редовним дужностима, престају да предају у овој школи.

Следеће, тј. 1906. године, тадашњи министар народне привреде Коста Стаменковић, поклања овој школи пуну пажњу и додељује јој годишњу помоћ од 4.500 динара, што омогућује њено скромно проширење и нормалан рад.

Исте године Министарство трговине и индустрије, увиђајући неопходну потребу уздизања стручних радничких кадрова, отвара опште занатске (шегртске) школе,

Зграда Средњотехничке школе у којој је одржавана настава и Грађевинско-занатлијске школе од 1924—1941. г.

Le bâtiment de l'école moyenne technique où se déroula l'enseignement de l'école des travaux publics et d'artisanat de 1924—1941.

од полагања мајсторског испита, а још раније, Одлуком Министра војске Ф. бр. 3276 од 12. јула 1911. године свршени ученици ове школе имали су право на скраћени ђачки рок у војсци.

Настава у овој школи чисто је теоријска. Предавања су се одржавала у вечерњим часовима (трећа смена) сваког дана од 18 — 21,30 часова и недељом од 9 — 12,30 часова, а школовање је трајало три године.

Првобитна идеја оснивача о оснивању одговарајућих радионица за главна занимања дотичних струка није остварена због мањка одговарајућих просторија и финансијских средстава. Овај облик наставе допуњавао се извођењем мањих екскурзија у месту и ван места, а доцније су се с времена на време користиле и радионице Средњо-техничке школе у чијој је просторији школа смештена од 1924. године.

Из овог се види да је школа прогресивно ширила свој делокруг рада. Настава се од 1902. године, тј. од оснивања до 1905. године одржавала недељно у три дана по три часа,

тј. укупно 9 часова. Од 1905. године настава се одржавала у четири дана са укупно 13 часова недељно, а од 1919. године повећана је на 20 часова.

Својим плодним радом и датим резултатима, ова школа дала је подстрека меродавним за проучавање стручног школства, организовање и отварање већег броја сличних стручних школа.

Као истакнутом стручњаку и педагогу, Министарство трговине и индустрије, архитекту Јосифу Букавцу поверило је пројектовање школске зграде и организацију и отварање једне средње техничке школе у Београду, прве, те врсте у земљи. После неколико година и много уложеног труда, архитект Букавац поверени задатак је са успехом завршио. Средњотехничка школа је отпочела са радом септембра 1924. године, а архитект Букавац је постављен за њеног првог директора.

У новоподигнуту зграду Средњотехничке школе исте године пресељена је и Полудржавна грађевинско-занатлијска (мај-

сторска) школа. Настава за ученике ове школе извођена је у истим просторијама у вечерњим часовима треће смене и недељом пре подне. Архитекта Букавац и даље је остао управник ове школе, а наставу су у њој изводили претежно наставници Средњотехничке школе хонорарно. Од ових дана Полудржавна грађевинско-занатлијска школа, у односу на државну Средњотехничку школу, у јавном животу третира се као школа нижег ранга.

Као таква продужава рад до 31. марта 1932. године, када је на основу Закона о стручним школама, па иако једина ове врсте у земљи, укинута и претворена у Државну мушку занатску школу мајсторско-деловодског типа.

Школа је 1932. године прославила тридесетогодишњицу свога рада.

Последња генерација Полудржавне грађевинско-занатлијске школе завршила је 1935. године.

Прва генерација Мушке занатске мајсторско-деловодске школе уписана је 1933,

а завршила 1936. и наставила је са радом до 1941. године.

Из врло оскудних података може се закључити да је од 1902. до 1941. године кроз њу делимично или потпуно прошло око 5.500 ученика — квалификованих радника. Док је у периоду њеног оснивања 1902. године било уписано свега 36 ученика, овај се број повећавао из године у годину. Број уписаних и број ученика који су завршили школу до 1909. године није познат, јер је архива школе уништена за време првог светског рата.

Од наведеног броја уписаних ученика, један већи број је, после краћег похађања, напустио школу. Неки су то учинили после завршене прве, у току друге, после завршене друге или у току треће године. Било је ученика који су завршили и трећу годину учења, али нису приступили полагању завршног испита, или га нису положили.

Узроци напуштања школе били су разни: тешки материјални услови, често остајање без посла, политичко прогањање,

Група наставника са управником школе из 1932. г.

Groupe d'instituteurs avec le directeur de l'école de 1932.

С лева на десно, седе др Ђорђе Злоковић, инж. Ђорђе Илић, архитект Јосиф Букавац, архитект Драгомир Тадић, техничар Евгеније Пахомов, инж. Милан Недић, вајар Илија Коларевић; стоје: инж. Душан Витас, инж. Никола Кирхнер, архитект Божидар Томић, арх. Сигфрид Чигола, инж. Саво Петровић, инж. Јаков Бенароја и наставник Јаков Баришић.

ПРЕГЛЕД НАСТАВНОГ ОСОБЉА
од оснивања 1902. године и даље

Ред. бр.	Презиме и име и занимање	Предмет који је предавао или вршио дужност	Предавао је у годинама
1.	ПОПОВИЋ СВЕТОЛИК бродарски инжењер	Управник школе	1902 — 1905.
2.	БУКАВАЦ ЈОСИФ архитект	Грађевинске конс. Математика Слободоручно и стр. цртање Управник школе	1902 — 1914. 1905 — 1939.
3.	БУКАВАЦ инж. КЛЕМЕНТИЈЕ предузимач	Математика Грађевинске конс.	1905 — 1907.
4.	ПОПОВИЋ ВЛАДА архитект — предузимач	Нацртна геометрија и стилови	1902 — 1905.
5.	ЗЛАТКОВИЋ ЂОРЂЕ грађ. инж. — предузимач	Инжењерске конс. Математика	1902 — 1907.
6.	ПОПОВИЋ МИЛОРАД учитељ	Српски језик	1902 — 1905.
7.	ПАЈЕВИЋ БОРА маш. инж. — предузимач	Физика	1903 — 1904.
8.	ЂИКАДИЋ ЈОВАН архитект — начелник Министарства грађ.	Пројективно цртање Грађевинске констр. Наука о материјалу Стилови Гвоздене констр.	1902 — 1927.
9.	ТОШИЋ ТИХОСЛАВ инжењер — шеф водов. мреже	Математика	1904 — 1921.
10.	РИСТИЋ АНДРА машински инжењер — дирек. предст. АЕГ — Бгд.	Физика	1904 — 1910.
11.	ТОМИЋ ДУШАН инж. — професор универз.	Технологија Хемија	1904 — 1908.
12.	МАРКОВИЋ ДРАГОЉУБ инж. — управник Водовода у Београду	Машински елементи Конструкције	1904 — 1907.
13.	ОБРАДОВИЋ ЈОВАН грађ. инж. — в. саветник Министарства грађевине	Физика и Техничко цртање	1904 — 1906.
14.	БРКИЋ МИЛИВОЈЕ инж. — шеф канализацион. одсека опш. Београдске	Математика и Стручно цртање	1904 — 1906.
15.	СТЕВАНОВИЋ СРЕЂКО учитељ	Српски језик	1905 — 1910.

ПРИЛОГ ИСТОРИЈИ РАЗВОЈА СТРУЧНОГ ШКОЛСТВА У БЕОГРАДУ

Ред. бр.	Презиме и име и занимање	Предмет који је предавао или вршио дужност	Предавао је у годинама
16.	СТЕФАНОВИЋ МИМИТРИЈЕ инж. — управник Водовода	Машински елементи Конструкције	1907 — 1909.
17.	ПОПОВИЋ БОРА инж. — директор Осветљ. и трамваја	Машински елементи Конструкције	1907 — 1908.
18.	ДИМИТРИЈЕВИЋ ДИМИТРИЈЕ архитект — в. саветник Минист. грађевина	Слободоручно цртање	1908 — 1914.
19.	БРАНОВАЧКИ др лекар	Школски лекар	1908 — 1912.
20.	КУН ХУГО архитект — предузимач	Математика и Стручно цртање	1908 — 1922.
21.	НИКОЛИЋ РАДИША машински инж. — директор А.Д.Е.М.П. у Београду	Машински елементи Конструкције Технологија	1909 — 1910. 1924 — 1925.
22.	МАЏАРЕВИЋ ТИХОБРАН архитект — предузимач	Математика Грађевинске констр.	1909 — 1921. 1924 — 1925.
23.	МАРКОВИЋ ВЛАДИМИР маш. инж. — шеф Београд. ложионице	Машински елементи Конструкције	1909 — 1912.
24.	СТОЈИЉКОВИЋ др МИЛОЈЕ професор Универ. у Београду	Физика и Хемија	1910 — 1912. 1919 — 1920.
25.	МАРИНКОВИЋ КОСТА наставник цртања Умет. школе	Слободоручно и пројективно цртање	1910 — 1912.
26.	ЧИГОЛА др АРТУР секрет. Мин. саобр.	Књиговодство и Законодавство	1919 — 1920.
27.	ВАРШЕК ФРАЊА техничар — предузимач	Пројективно цртање Линеарно цртање Конструкт. цртање	1919 — 1920.
28.	ЈОВАНОВИЋ ПЕТАР архитект — шеф грађ. одељења	Математика	1920 — 1924.
29.	ЗАВАБИЛ ЖАРКО инж. — начелник Мин. саоб.	Машински елементи Конструкције Технологија Механика	1920 — 1922.
30.	ЧИГОЛА СИГФРИД архитект — професор	Нацртна геометрија Математика	1909 — 1910. 1920. и даље

Ред. бр.	Презиме и име и занимање	Предмет који је предавао или вршио дужност	Предавао је у годинама
31.	ГАШИЋ ЈОВАН машин. инж. — начелник Железничке дирекције	Машински елементи Конструкције	1920 — 1924.
32.	СТОЈАНОВИЋ МИЛОЈЕ шеф рачуноводства	Књиговодство	1920 — 1922.
33.	ГАВРИЛОВИЋ ВЕЛИМИР архитект Мин. саобраћ.	Линеарно и слободоручно цртање	1921 — 1922.
34.	САВА ПЕТРОВИЋ инж. Мин. војске и морн.	Слободоручно цртање Техничко цртање Математика Нацртна геометрија	1921 — 1927. 1930. и даље
35.	ПАХОМОВ ЕВГЕНИЈЕ техничар	Нацртна геометрија Техничко цртање	1921. и даље
36.	ГРАНИЋ ДУЈАМ архитект — професор	Грађевинске констр. Наука о материјалу Математика Предрачун	1922. и даље
37.	ШТИРСКИ МИРОСЛАВ електр. инж. — професор	Електротехника Физика	1922 — 1927.
38.	ЖИВАДИНОВИЋ БОЖИДАР архитект — предузимач	Слободоручно цртање Линеарно цртање Математика	1922 — 1924.
39.	ОЛИЋ др ЉУБИША секр. Минис. тргов. и инд.	Књиговодство Законодавство	1922 — 1927. 1930. и даље
40.	ВУКСАНОВИЋ ПЕТАР учитељ — управ. осн. школе	Секретар школе	1922 — 1924.
41.	БАРИШИЋ ЈАКОВ наставник СТШ	Техничко цртање Слободоручно цртање	1922 — 1927. 1930. и даље
42.	КОТАЛ КЛАУДИЈЕ елек. маш. инж. Министар. пошта и телеграфа	Машински елементи	1923 — 1924.
43.	МИТРОВИЋ ДОБРИВОЈЕ инжењер — Инст. Мин. трг. и индустрије	Математика	1924 — 1929.
44.	МАРКОВИЋ МИЛОШ елек. маш. инж. — предуз.	Физика Електротехника Машинске конструкције	1924 — 1930.
45.	ЦВЕЈИЋ ТОДОР машин. инж. — предузимач	Машински елементи Конструкције Технологија	1924 — 1930.

ПРИЛОГ ИСТОРИЈИ РАЗВОЈА СТРУЧНОГ ШКОЛСТВА У БЕОГРАДУ

Ред. бр.	Презиме и име и занимање	Предмет који је предавао или вршио дужност	Предавао је у годинама
46.	МИЛОВАНОВИЋ МИЛОВАН машин. инж. Ортоп. зав.	Математика Машински елементи Механика	1924 — 1928.
47.	НИЧИЋ СВЕТИСЛАВ маш. инж. — предузимач	Машинске конструкције	1924 — 1925.
48.	ЈОВОВИЋ др ГЛИГОРИЈЕ управник Ортоп. завода	Школски лекар	1924 — 1926.
49.	ЂОРЂЕВИЋ ИЛИЈА архитект — предузимач	Слободоручно цртање Техничко цртање Грађевинске констр.	1924 — 1925. 1926 — 1927.
50.	КОЛАРОВИЋ ИЛИЈА вајар — професор Акад. ликовне уметности	Слободоручно цртање Техничко цртање Орнаментика Моделисање	1924. и даље
51.	РУЖИЋ ВЕЛИМИР књиговођа Ортоп. зав.	Секретар школе	1924 — 1928.
52.	ПЕТРОВИЋ ВЛАДИМИР елект. машин. инж. — проф.	Математика Физика Електротехника Електричне машине	1928. и даље
53.	ЈОВАНОВИЋ СТАНИША грађ. инж. — професор	Математика Стереометрија Армирани бетон	1925. и даље
54.	ТАДИЋ ДРАГОМИР архитект — професор	Техничко цртање Грађевинске констр. Стилови Предрачун	1925. и даље
55.	КОЈИЋ БРАНИСЛАВ архитект — предузимач	Техничко цртање	1925 — 1926.
56.	СТИЛИНОВИЋ ЗВОНИМИР инж. Министар. грађев.	Математика Електротехника	1927 — 1928.
57.	ЈОТИЋ БРАНКО маш. инж. Минист. слобр.	Математика Машинске конструкције	1927 — 1928.
58.	БАБОВИЋ РАДОШ секретар Минист. правде	Књиговодство Законодавство	1927 — 1930.
59.	ШТОК ЈОСИФ елект. инж. Минис. пошта и телеграфа	Физика	1927 — 1928.
60.	ЗЕГА др ЗОРА професор	Физика	1927 — 1928.

Ред. бр.	Презиме и име и занимање	Предмет који је предавао или вршио дужност	Предавао је у годинама
61.	ПЕТРОВИЋ БОЖИДАР инж. Управе водовода	Машинске конструкције	1928 — 1929.
62.	ЗЛОКОВИЋ др ЂОРЂЕ професор	Физика	1928. и даље
63.	МИЛОШЕВИЋ БОРИВОЈЕ инж. Министар. саобраћ.	Машински елементи Технологија Електротехника	1929 — 1930.
64.	ДИМИТРИЈЕВИЋ РАДМИЛО професор	Математика	1928 — 1930.
65.	ГОЛУБОВИЋ МИХАЈЛО наставник	Слободоручно цртање Техничко цртање Орнаментика	1928 — 1932.
66.	МИЛОШЕВИЋ БРАНКО инж. Министарства саобраћаја	Математика Машински елементи	1929 — 1930.
67.	БУШ ГЕЗА машин. инж. — професор	Механика	1929 — 1930.
68.	БЕНАРОЈО ЈАКОВ маш. инж. — професор	Машинске конструкције Електротехника Електричне машине	1929 — 1934.
69.	ШОБАЈИЋ ПАВЛЕ чин. Дир. држ. желез.	Математика	1929 — 1930.
70.	ИЛИЋ ЂОРЂЕ маш. инж. — професор	Механика Механичка технологија	1930 — 1933.
71.	ВИТАС ДУШАН маш. инж. — професор	Машински елементи	1930. и даље
72.	НЕДИЋ МИЛАН елек. машин. инж. — проф.	Математика	1930. и даље
73.	КИРХНЕР НИКОЛА инжењер — професор	Технологија	1930. и даље
74.	ТОМИЋ БОЖИДАР инжењер — професор	Математика	1930. и даље
75.	ШЕХМАТОВ ОЛЕГ инжењер — професор	Математика	1930 — 1931.
76.	МАКСИМОВИЋ БРАНИСЛАВ архитект — професор	Техничко цртање	1930 — 1931.
77.	МАРИНКОВИЋ БРАНКО архитект — професор	Техничко цртање	1930 — 1931.

тешкоћа у савлађивању градива, одлазак на одслужење војног рока и друго.

Завршена једна или више година ове школе једном броју ученика послужило је као припрема, па су без тешкоћа код занатских удружења полагали мајсторски испит.

Од наведеног броја уписаних ученика у овом периоду школу је у потпуности завршило око 700 ученика.

Између ученика, ученика и наставника или ученика и управе школе никад није дошло до неспоразума. Дисциплина, рад и другарство били су увек на завидној висини. Правила школе су се у потпуности поштовала од ученика, наставника и управе школе, а наставни планови и програми у потпуности остваривани.

Ученици ове школе били су из редова радника и сиромашних земљорадника, а по месту рођења и националности, разуме се, претежно Југословени и то из разних крајева наше земље. Но било их је и из других држава Европе — Руса, Пољака, Чеха и Словака, Бугара, Румуна, Немаца, Мађара, Грка, Италијана и других, па и са других континената.

Свршени ученици ове школе према својим занимањима, на основу стечених права, отварали су самосталне радионице или предузећа, или су се запошљавали у грађевинарству и индустрији, где су обично заузимали место пословођа, или техничких службеника, док је један знатан број од њих одлазио у просвету као наставници стручних школа. Приватни послодавци нерado су их примали на посао, просто из разлога што су знали да су то стручно образовани радници и да их не могу експлоатисати, како су то обично радили са другом радном снагом. Мањи број ових ученика продужавао је средњотехничку школу, а после другог светског рата, тј. после ослобођења, када је дата могућност бољих услова за школовање, многи од њих, иако у старијим годинама, најчешће, поред својих одговорних дужности према заједници, учили су и завршили разне средње, више и високе школе.

Од оснивања ове школе, 1902. године, па до 1933. у овој школи је предавало 77 наставника од којих су 56 били дипломирани инжењери, док су остали такође били реномирани стручњаци: професори, правници, економисти, техничари, лекари и други.

Број и састав наставног кадра јасно показује висину на којој се настава у овој школи изводила.

Због недостатка података за период од 1933. до 1941. године, стање наставника и

њихова имена непознати су, али се претпоставља, а делом зна, и из личног сазнања, да су поједини од наведених наставника предавали све до 1941. године.

Јосиф Букавац, управник школе

Сви његови ученици са поносом се сећају заслужног директора арх. Јосифа Букавца, великог родољуба, хуманиста, педагога и борца за васпитање и образовање стручних радничких кадрова.

Шта је учинио и по чему је велики овај човек? Он је тај који је ударио солидне темеље васпитања и образовања стручних кадрова у првој половини двадесетог века.

Арх. Јосиф Букавац један од оснивача школе и њен управник од 1905—1939. г.

L'architecte Josif Bukavac, un des fondateurs de l'école et son directeur de 1905 à 1939.

Родио се 19. марта 1875. године у Пуљу — Истра. Син је Јована, грађевинара, и мајке Јосипе, домаћице. Поред Јосифа, родитељи су имали још два сина и једну ћерку.

Породица Букавац потиче пореклом из Паштровића — Бока Которска. Њихови

преци населили су се у Истру. Родитељи Јосифови у другој половини деветнаестог века прешли су из Истре у Србију из политичких разлога. Отац Јосифов Јован био је стручњак за изградњу железничких пруга и других објеката, па је дуже време радио на изградњи пруге Београд — Ниш. Уживао је глас доброг човека и одличног стручњака. Његов најмлађи син Јосиф као дете је дошао у Београд и осећао се као Београђанин. Основну школу, реалку и Високу техничку школу завршио је у Београду. Дипломирао је на Архитектонском одсеку 1900. године.

По завршетку студија запослио се као архитект у Министарству грађевина и један је од оних младих инжењера који су 1902. године организовали и отворили прву и јединствену вечерњу занатлијску школу у предратној Србији. Она је до 1932. године у тој врсти била јединствена и у целој нашој земљи, а од 1905. године па све до његовог пензионисања 1939. године, био је и управник ове школе.

1900. године, када је ступио као архитект у службу Министарства грађевина, увидео је да за солидно извођење грађевинских објеката није довољно имати само инжењере и архитекте него да су неопходно потребни и стручњаци за грађевинско-занатска занимања ниже и средње спреме. У тадашњем Београду и целој Србији радове таквих занимања изводили су искључиво страни стручњаци.

Букавац, 1902. године, са још тројицом својих колега, основао је прву приватну грађевинско-занатлијску школу. Пошто се од свих оснивача арх. Букавац највише интересовао за развој и напредак те школе, он је 1904. године о свом трошку отишао у иностранство и провео пуна три месеца у Швајцарској, Француској и Немачкој, где је проучавао рад стручних школа. По повратку из иностранства, од 1905. године, школа је искључиво прешла под његову управу и био је управник све до 1932. године када је Грађевинско-занатлијска школа претворена у Мушку занатску школу мајсторско деловодског типа, у којој је и даље остао као управник, све до свог пензионисања 1939. године.

Арх. Букавцу није лежало на срцу само да васпитава и образује занатлије. Као стручњак је увиђао колико трпи наша привреда због недостатка техничара. Пошто је донекле унапредио Грађевинско-занатлијску школу, он успева да надлежнима докаже потребу отварања и средњотехничких школа. Да би се упознао са организацијом и радом техничких школа западних земаља, одлазио је неколико пута у иностран-

ство. Поред неколико покушаја, тек 1911. године успева да убеди надлежне о нужности отварања једне такве школе. Исте године буџетом су обезбеђена новчана средства, а посао око њеног организовања и израда плана и програма поверен је арх. Букавцу. Но, 1912. године због ратног стања цело ово питање баца се у заборав.

Арх. Букавац је учесник балканског и првог светског рата. Са солунског фронта, као стручњак, упућен је у Француску са задатком да стручно припрема српску омладину, која је, као и он, доспела тамо, тако да по повратку у ослобођену домовину корисно послуже као стручњаци у обнови и развоју привреде. У Француској арх. Букавац опредељује се за оно што је најтеже, у тим данима најпотребније и најхуманије, тј. за оспособљавање кадрова за рехабилитацију инвалида и израду инвалидских помагала. По завршетку рата арх. Букавац био је један од главних организатора ортопедског завода у Београду и других места у земљи. У ослобођеној домовини он обнавља Грађевинско-занатлијску школу.

У том периоду, при Министарству трговине и индустрије основано је Одељење за стручну наставу, које 1919. године поново покреће питање оснивања средњотехничке школе у Београду и ранији задатак, из 1911. године, поново поверава арх. Букавцу. Арх. Букавац прихвата се овог задатка, израђује пројект школске зграде, припрема наставни план и програм и учествује у припреми пројекта закона о средњотехничкој школи, који је и обнародован 1922. године. Због тешкоћа око додељивања земљишта за школску зграду, изградња је почела тек у пролеће 1923. године у државној режији под његовим руководством. По завршетку изградње школске зграде, арх. Букавац прелази са службом из ресора Министарства грађевине у Министарство трговине и индустрије и постаје директор ове Средњотехничке школе, која је почела са радом октобра 1924. Исте године у зграду Средњотехничке школе пресељена је и полудржавна Грађевинско-занатлијска школа.

Тек после 20 година упорног рада арх. Букавац успева да оствари и спроведе у дело оснивање једне, и то прве средњотехничке школе у Србији. Овај нимало лак посао око оснивања и унапређења ових стручних школа арх. Букавац је остварио у прековременом раду. Његов дугогодишњи, добровољни рад, посвећен његовој и наредним генерацијама, достојан је сваког поштовања. Арх. Букавац као службеник Министарства грађевина истовремено је пројектовао и извео и многе архитектонске објекте.

Од 1924. године, арх. Букавац се сав предао својим школама и његова руководећа улога постаје много већа и одговорнија. Он то са великом љубављу, и разумевањем, и успехом обавља. Године 1931. поново одлази у Француску и Немачку, где проводи неколико месеци на проучавању стручног школства. По повратку из иностранства, Букавац је један од главних сарадника на изради пројекта новог закона о средњотехничким и мушким занатским школама из 1932. године. Успео је да овим законом свршеним ученицима средњотехничких школа да право уписа на домаће техничке факултете.

Под његовим руководством израђени су и програми наставе за Средњотехничку и Мајсторско-деловодску школу у Београду, које је он спровео у пракси и показали су се као добри. Свршени ученици Букавчевих школа били су тражени и цењени као добри стручњаци.

С обзиром на то да су Букавчеве школе, Мајсторску, похађали квалификовани радници са ниским зарадама и често препуштени сами себи и незапослени, а Средњотехничку деца родитеља слабог материјалног стања, њихов директор арх. Букавац водио је сталну бригу да им што више у свему помогне.

Ове школе у односу на друге средње школе — гимназије, учитељске, трговачке академије и друге биле су у другом плану, но њихов директор, наставници и ученици били су увек међу првима када се требало борити против свих оних који су успоравали њихов развитак, њихова права и права радног човека.

Кроз сталну легалну и илегалну борбу ученици Букавчевих школа увек су имали заштитника, сарадника и саветника у свом управнику, односно директору арх. Букавцу. Његове школе биле су једине те врсте у Београду, зато је стално, још од њихових оснивања, живот и рад у њима имао специфично обележје, а дух који је у њима владао био знатно друкчији него у другим средњим школама. Настава, обухватајући теорију и њену примену кроз практичан рад ученика у предузећу, на терену, у школским радионицама и лабораторијама, изводила се према природи посла. Преко три четвртине наставног кадра сачињавали су инжењери, архитекти и други технички стручњаци. Они, дошавши на рад у ове школе, какве до тада у Београду па ни у целој Србији нису постојале, нису могли пасти у грешке да из других средњих школа пренесу неки застарели шаблон, већ су морали стварати потпуно нов и савремени тип школе.

У периоду од 1902. односно 1924. па до 1941. године Букавчеве школе дале су видне резултате. Свршени полазници ових школа у пракси су се показали не само као добри стручњаци, већ и као људи високе радне дисциплине и свесни грађани, желећи да своје знање и способности што више пласирају у служби свога народа. Овакав успех у стваралачком раду било је могуће постићи и за сразмерно кратко време изградити јасну физиономију и лепу традицију школа за то што су у њима и наставници и ученици живели и радили у једној слободној атмосфери, необичној за тадашње прилике и сасвим различитој од оне која је владала у другим средњим школама. Оснивач ових школа и њихов руководиоцац био је у правом смислу демократ и сматрао је да није зло припадати напредном радничком покрету. Он је као управник Мајсторске школе имао могућности да и изблиза посматра прилике у којима је живела радничка класа под притиском капиталистичке експлоатације, што је на њега деловало да стекне велику љубав према радничкој класи, а посебно према радничкој омладини. Ту своју љубав према омладини преносио је и на ученике Средњотехничке школе.

Букавац као директор био је увек на страни омладине. Борио се за побољшање њиховог материјалног положаја, забавног живота и других њихових права. Према наставницима је увек имао другарски однос, али је тражио од њих да ученицима пруже што више знања. Знао је да поштује личност човека ради чега је често долазио у сукоб са претпостављенима и управним властима, као и са својим колегама из удружења и предузећа са којима је сарађивао, па су га често и избегавали. Претпостављене власти су знале какав је арх. Букавац, али га нису могли лако уклонити, јер је био признат као реномирани стручњак у уздизању стручних кадрова. За школе којима је он управљао није постојала инспекција као код других школа. Ове школе биле су по локацији на периферији града. Ова заветрина, у сенци ауторитета арх. Букавца, трајала је чак и за цело време шестојануарске диктатуре. Сматрам да није било ни једне васпитне установе у нашој земљи у којој су се људи слободније осећали и изражавали своја мишљења и ширили своје идеје, него што је било у Букавчевој — Мајсторској школи. У овој школи Букавац од ученика није имао никаквих проблема. Он их је преко својих личних пријатељских веза запошљавао кад би који од њих остао без посла, не упуштајући се у то: због чега и зашто. Ученици Средњо-

техничке школе задавали су много више бриге као млади, неискусни и недовољно материјално обезбеђени.

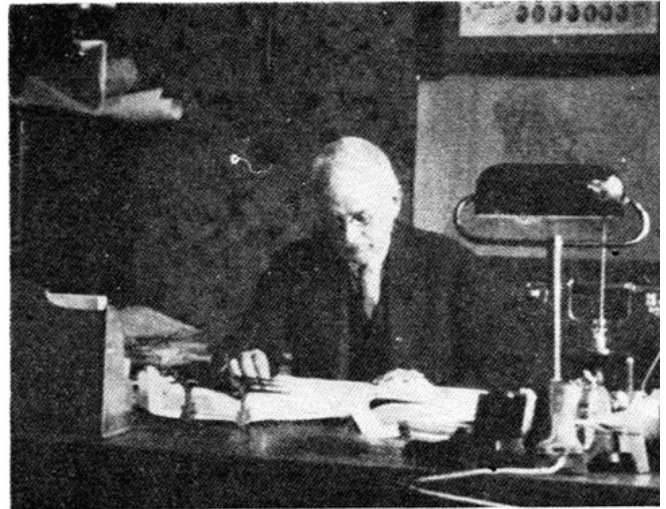
Колико се директор Букавац солидарисао са напредним радничким покретом, унеколико манифестују следећи моменти. Школа је имала једну врсту штампарије која је служила за умножавање ученичких скрипата. У њој је радио Недељко Јанчић, помоћни службеник, а с времена на време у њој је радио и Драган Томић, графички радник, познат као активни комунист због чега је хапшен и осуђиван. Робију је издржавао у Сремској Митровици. Једном приликом у школској штампарији умножена је већа количина пропагандног материјала у виду летака, од којих је једну количину запленила полиција у Студентском дому. Полиција је сазнала да су леци умножени у штампарији Средњотехничке школе. Сазнавши за ово, директор Букавац, ставио је до знања Јанчићу да све трагове отклони, а својим ауторитетом одстранио је сумњу полиције.

Томић је био познат полицији као активни комунист, па је био стално под присмотром и кад би га год тражили, Букавац би му преко Јанчића ставио до знања да се испред полиције уклања. (Томић је доцније радио као самостални занатски радник, а за време окупације, ухапшен је, злостављан и стрељан.)

Београдска полиција пратила је стално и рад ученичких организација. Једном приликом, 1939. године, полицијски агенти дошли су са налогом да изврше претрес редакције листа *Техничар*. Директор је задржао полицајце, а Јанчићу ставио до знања да обавести професора инж. Велинку Клокић да сав материјал који би могао теретити ученике из редакције *Техничар* уклони. Инж. Клокић у заједници са учеником Велашевићем и службеником Јанчићем уклонила је материјал на брзину, тако да полиција при претресу није ништа нашла.

Није био редак случај да је директор Букавац интервенисао преко полицијских и надлежних власти за ученике, уколико су били ухапшени за време штрајкова, демонстрација, манифестација и слично.

Оваквих и сличних момената из живота и рада директора Букавца било је много. Колико је тешкоћа пребродио и колико је неприлика преживео у овим школама за време њиховог оснивања и управљања за скоро пуних 40 година, о томе би се имало много и много шта да каже. Можемо бити сигурни да је то била тешка и дуготрајна борба са незнањем и предрасудама тога времена око тога да се у нашој земљи

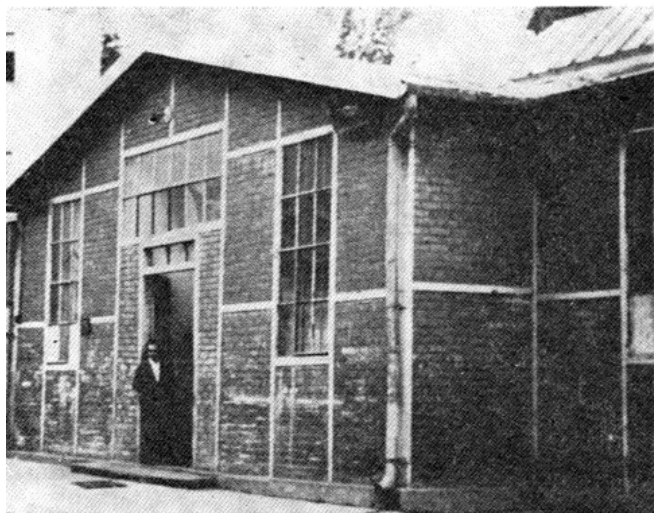
Арх. Јосиф Букавац у свом радном кабинету
L'architecte Josif Bukavac dans son cabinet de travail.

оснује и у животу одржи један тип изразито практичне и савремене школе. У нашој земљи одувек се полагало на гимназије и високе школе, јер је наш свет добрим делом настојао: када већ своју децу школују, од њих створи такозвану „госпуду“. Арх. Букавац, који још од младости осећа изразиту љубав за унапређење наше стручне наставе, не иде том линијом. Као напредан и реалних погледа човек, он увиђа да се зграда стручнотехничке наставе код нас почела градити од крова, тј. оснивањем техничког факултета, а без икаквих средњих и нижих стручних школа. Да испуни ту празнину, арх. Букавац почиње сам изградњу одоздо — од темеља.

Из овог кратког излагања види се да је арх. Јосиф Букавац један од главних творца наше стручне школе. Овако савременог творца наше стручне наставе створиле су особине његовог темперамента и карактера, урођена благост и доброта његове нарави, чиме га је природа обдарила за позив васпитача, наставника и руководиоца, као и његова неизмерна и непоколебљива љубав према радничкој омладини.

Позната је ствар да није лако стећи репутацију доброг директора једне школе, јер је за то потребно имати много поверења и ауторитета код наставника, ученика, грађана и власти. Поштовање које је он уживао код својих сарадника, није се могло створити наредбама, већ је долазило само по себи као резултат узајамног опхођења.

Арх. Букавац је обављао крупне и тешке, али и деликатне задатке, који су тра-

Зграда у којој ради школа за ВК раднике у послератном периоду

Le bâtiment dans lequel travaille l'école pour les ouvriers hautement qualifiés de la période de l'après-guerre

жили много одрицања и самопрегора, због чега је уживао велики углед, поштовање и љубав својих ученика, наставника и сарадника. Био је скроман и тих по природи, његове људске особине долазиле су до изражаја у свим моментима сарадње са другима.

Име арх. Јосифа Букаваца и његово обимно дело уткани су у историју развоја нашег стручног школства. Цео његов живот и све оно што је урадио јесу велики пример који се и данас може непрекидно истицати. То је пример преданог, савесног и тешког крчења пута којим пре њега на овом нашем тлу није нико ишао. Ипак, као да је заборав почео да покрива име овог неуморног трудбеника науке, реда и рада.

Када је требало да се одмори и ужива плод дугогодишњег рада као пензионер, доживео је други светски рат и тешку непријатељску окупацију. Био је и остао непомирљив према непријатељу, рушиоцу створеног у мучној историји своје домовине. Са великим симпатијама пратио је ослободилачку борбу и радосно доживео ослобођење. Умро је 19. октобра 1946. године.

Непоколебљива чврстина његовог убеђења, вера и исправност, оправданост и истрајност онога што је радио, чинило га је великим.

Удео мајсторске школе у друштву и однос друштвене заједнице према њој

Док је ова школа стварно постојала и док је њом управљао арх. Букавац, њени редовни и свршени ученици својим дело-

вањем и учешћем кроз напредни раднички покрет давали су велики допринос борби радничке класе за своје ослобођење од свих заосталости и свега што је кочило културни и привредни развитак наше земље и наших народа. То нам потврђују имена једног броја бораца, истакнутих револуционара. Са сигурношћу може се рећи да су сви оправдали својевремено оснивање и одржавање једне такве школе у Београду која је послужила као темељ за организовање и отварање свих средњих стручних школа (занатских и техничких) у Србији па и у целој земљи, и постале нека врста центара за васпитање радничке и техничке омладине. Да се у овим центрима правилно уздизала омладина сведочи нам само податак да је Грађевинско-занатлијска — Мајсторска школа за време народноослободилачког рата из редова свршених и редовних ученика дала четири истакнута народна хероја а преко 50 стрељаних и погинулих, док је Средњотехничка школа дала осам народних хероја и преко 130 погинулих и стрељаних. Такође драгоцено је учешће свршених ученика ових школа у послератној обнови и изградњи земље.

За време другог светског рата Мајсторска школа у Београду није радила.

По ослобођењу ова школа је отпочела са радом али не у саставу Средњотехничке школе, већ је била смештена у просторијама Основне школе у Ул. цара Душана бр. 23. После извесног времена поново је пресељена у споредне просторије — дворишне бараке Средњотехничке школе (сада Машинска техничка школа „Петар Драпшин“).

Решењем надлежне школске власти укинута је Грађевинско-занатлијска — Мајсторска деловодска школа 1947. године; а на њеним темељима, у истим просторијама, отворен је Индустијски раднички техникум.

Школске 1953. године, решењем надлежне школске власти, укинут је Индустијски раднички техникум.

Решењем Секретаријата за просвету и културу Народног одбора града Београда бр. 7430 од 6. 11. 1953. године у просторијама где је до тада радио Индустијски раднички техникум отвара се школа за висококвалификоване раднике у Београду са одсецима: металским, електро, радио и грађевинским. Право уписа у школу имали су квалификовани радници са три године радног стажа на пословима свога занимања ако су регулисали војну обавезу.

Школовање у овој школи било је трогодишње. Настава се изводила по новом плану и програму и то у вечерњим часовима.

Почетком школске 1954/55. године грађевински одсек издваја се из састава ове школе и прелази под управу Грађевинско-средњотехничке школе. Због великог интересовања кандидата за упис у ову школу и ограниченог школског простора, уведен је и пријемни испит.

Школске 1956/57. године електро и радио одсеци прелазе под управу Електротехничке школе „Никола Тесла“.

Решењем надлежних школских власти 1961. године школа мења статус. Добила је назив Металопрерађивачка школа за висококвалификоване раднике „Петар Драпшин“ и нови план и програм. Прелази са трогодишњег на двогодишње школовање и уводи се обавезна годишња школарина.

Школске 1962/63. године Народни одбор општине Стари Град, као оснивач школе, није одобрио овој школи никаква финансијска средства, а самим тим ни упис ученика.

Школске 1964/65. године није обављен упис кандидата у први разред.

Због великог интересовања кандидата за упис у ову школу школске 1965/66. године, Савет школе је одлучио да у прву годину прими 70 кандидата, с тим да полазници снесу трошкове школарине.

Савет школе на својој седници од 17. 1. 1966. године свестрано је разматрао услове под којима ради ова школа и дошао до закључка: да не може даље самостално егзистирати, па је донео одлуку да школа престане са радом августа 1966. године, с тим да се замоли управа Машинске техничке школе „Петар Драпшин“ да преузме преостале ученике ове школе под своју управу како би им се дала могућност да заврше започето школовање. Савет Машинске техничке школе „Петар Драпшин“ актом бр. 305/2 од 7. 6. 1966. године одговорио је да не прихвата захтев Металопрерађивачке школе „Петар Драпшин“ за преузимање ове школе.

После негативног одговора савета Машинске техничке школе „Петар Драпшин“, школа је ипак наставила са радом, тако да је наредних школских година уписала по два одељења у први разред. Материјално је препуштена самој себи и од школарине ученика обезбеђује и личне и материјалне расходе.

У послератном периоду у овој школи се променило 13 сталних и хонорарних директора. Наставу су изводили и изводе углавном хонорарни наставници, који су се често мењали, што је свакако и један од разлога који су ову школу довели у тако незавидан положај.

Оснивачима ове школе својевремено било је јасно да се не може једна земља, као што је то била наша, из заосталости подићи само са инжењерима, него да ће се она једино подићи и развити ако има разумевања и услова за солидно подизање техничких кадрова свих профила кроз праксу и теорију, који ће заосталост савладати, а техничку културу и привреду подићи и стално унапређивати. „Теорија без праксе је мртва — пракса без теорије је слепа“ (Лењин).

Мајсторска школа у Београду кроз цео век свога постојања пролазила је кроз многе потешкоће да би се одржала. Али, и поред тога, давала је добар квалитет кадрова и са правом се може рећи да је служила као регулатор какав треба да буде један мајстор односно висококвалификовани радник.

Она је из своје средине редовно давала познате стручњаке привреди, занатству самосталне мајсторе чије су фирме биле познате, тако да неки од њих и данас служе за пример; индустрији и грађевинарству техничке стручњаке, организаторе, а често и руководиоце; док су неки од њих одлазили у просвету где су се сматрали као добри стручни наставници и педагози.

Школу је похађао свестан пролетаријат који је, поред свог усавршавања и рада, стално деловао кроз напредни раднички покрет у циљу победе. За све време њеног постојања, тј. пре и после првог светског рата, а и у току другог светског рата, народнослободилачкој борби дали су велики допринос за победу над непријатељем — окупатором и њиховим сарадницима. Знатан је њихов допринос који су дали и као стручњаци у току обнове и изградње наше земље, у изградњи социјализма код нас.

Није ни случајно што су се бивши и редовни ученици ове школе налазили у првим редовима напредног радничког покрета, што су већином постали чланови СКОЈ-а, КПЈ, радничких синдиката и других напредних радничких организација. Они су потицали из сиромашних сељачких и радничких породица из разних крајева наше земље. Без икаквих привилегија, кроз основну школу, од својих учитеља, одабрали су као добри ученици и упућивани на разне занате преко друштва „Привредник“. Ово друштво било је као нека врста посредничког бироа и одиграло је у том смислу знатну улогу.

Тако пробрана и васпитана радничка омладина редовно је побољшавала квалитет авангарде радничке класе, што нам све-

Ученици III године машинског одсека Грађевинско-занатлијске школе са разредним старешином инж. Јаковом Бенаројем, професором, стрељаним 19. септембра 1943. године од окупатора, у селу Станишинцима код Врњачке Бање

Les élèves de la troisième année de la section des machines de l'école des travaux publics et de l'artisanat avec leur instituteur, l'ingénieur Lakov Benaroje, profeseur, fusillé le 19 septembre 1943 par l'occupant ennemi dans le village de Stanišinci, près de Vrnjačka Banja.

доче многа њихова учињена дела и положени животи за победу идеје за коју су се борили.

У току другог светског рата, готово без изузетка, они су учесници и припадници народноослободилачке борбе у којој не само да су се показали као свесни, добри и одани борци, већ многи од њих били су организатори и истакнути политички и војни руководиоци.

Ова и многа друга дела нам говоре да је школа деценијама била једна врста расадника револуционара од којих су многи ушли у историју напредног радничког покрета и народноослободилачке борбе и да су несебично гинули у борбама као руководиоци и борци у народноослободилачком рату, шпанском грађанском рату, француском покрету отпора против заједничког непријатеља што нам сведочи неколико познатих имена погинулих, стрељаних, умрлих и преживелих другова: Јосип Фишер, Душан Маринковић, Михајло Стефановић, Лазар

Дедијер, Цветин Михајловић, Чедомир Кузмић, Драгољуб Миловановић, Милан Делић, Александар Кручичанин, Урош Кулић, Јосип Цази, Боривоје-Бора Марковић, Александар-Аца Здравковић, Димитрије Котуровић, Александар-Аца Симић, Никола Ађански, Раде Кончар, Радоје Дакић, Давид Пајић, Стеван Вулић, Александар-Аца Ожеговић, Тодор-Тоша Митић, Радосав Митрић, Љубомир Рашајски, Ђуро Мађерчић, Милан Кордић, Анђелко Негровић, Павле Гверо, Милорад Анђелковић, Драгослав Поповић, Раде Мандић, Драган Магарац, Чедомир Стајић, Стеван Баретић, Божа Дамјановић, Љубомир Јовановић, Станко Љуботина, Димитрије Санчанин, Станко Тишма, Драгослав Живковић, Аврам Алтрац, Станко Симоновић, Милан Живић, Милан Премасунац, Петар Премасунац, Мајер Конфино, Сретен Величковић, Драгослав Миладиновић, Љубомир Марић, Стеван Рако, Јован Пајић, Исак Барух, Тодор Мишић, Драгиша Првуловић, Драгослав

Ивановић, Милош Милошевић, Александар Јовановић, Миленко Ђорђевић, Радивоје Дакић, Вучко Ивковић, Стојче Џојић, Данило Милошевић, Радосав Митровић, Лазар Лазић, Милан Пловкић, Павле Рашуа,

Радосав Петровић, Благоје Милинчић, Мирко Димитријевић, Јаков Миљанић, Мирко Ераковић, Бранко Бал, Данило Ераковић, Душан Килибарда, Коста Ковачевић, Милош Павићевић и многи други.

CONTRIBUTION À L'HISTOIRE DU DÉVELOPPEMENT DES ÉCOLES PROFESSIONNELLES

(Simo Miljanić)

Au début du XXIème siècle lorsqu'il fut nécessaire d'accroître l'activité économique en Serbie conformément au niveau atteint par la technologie moderne le besoin se fit sentir pour l'ouverture d'une école spéciale à Belgrade qui servirait au perfectionnement des cadres ouvriers dans les domaines du bâtiment, de la métallurgie et de l'électricité.

Dans ce but un groupe de jeunes ingénieurs prenant modèle sur les pays économiquement développés considéra de son devoir d'organiser et d'ouvrir une école professionnelles spéciales à Belgrade.

Les fondateurs préparèrent les règlements de l'école ainsi que le plan et le programme de l'enseignement, qui furent approuvés par le décret T. 5759 du 10 octobre 1902 du Ministère de l'économie de Serbie. A cette occasion une aide montant à 600 dinars par an fut accordée à la nouvelle école, aide qui devait servir à l'acquisition de l'équipement le plus nécessaire.

La municipalité de Belgrade décida que l'enseignement aurait lieu le soir dans les salles de classe de l'école primaire de Terazije.

Les fondateurs et leurs collègues enseignaient en volontaires sans aucune rémunération. La première année il n'y avaient que 36 élèves inscrits. Malgré ce faible nombre et malgré l'insuffisance des moyens matériels, le manque de compréhension de la part des employeurs et des ouvriers eux-mêmes sur la nécessité de l'école les fondateurs ne se laissaient pas décourager mais continuèrent avec un élan encore plus grand la réalisation de leur projet.

La municipalité de Belgrade comprenant l'utilité de l'existence d'une telle école à Belgrade accorda une aide de 500 dinars par an, aide qui s'accroît pour la troisième année à 1 000 dinars. Le budget de 1600 dinars améliore sensiblement la situation matérielle de l'école.

L'école qui au début revêtait le caractère d'une institution semi-privée, d'une école d'artisanat du soir, devient dans sa troisième année une institution presque entièrement de l'état. Un de ses fondateurs, l'architecte Josif Bukavac est nommé directeur. Le budget de l'état assure les moyens financiers de 4500 din. par an. Ceci permet un modeste agrandissement de l'école, la possibilité d'aider les élèves nécessiteux et des honoraires modestes également de 2,5 din. par leçon aux instituteurs.

L'école cesse ses activités pendant les guerres balkaniques et la Première guerre mondiale. Ces archives et tout son équipement furent détruits. Après la fin de la guerre l'école reprend l'enseignement en 1919.

Depuis sa fondation en 1905 l'enseignement avait lieu trois fois par semaine en trois leçons chaque jour. De 1905 à 1914 l'école travaillait quatre jours par semaine, 13 leçons par semaine. A partir de 1919 l'école travaillait cinq jours par semaine avec quatre leçons par jour. Les cours étaient théoriques et avaient lieu le soir; les instituteurs étaient surtout des ingénieurs et d'autres experts renommés. Les élèves de cette école appartenaient au milieu des travailleurs et à celui des modestes cultivateurs; le plus grand nombre étaient de nationalité yougoslave venant de différentes parties du pays. Toutefois il y en avait aussi qui provenaient des autres pays d'Europe.

En raison des résultats obtenus cette école incita les organes responsables à ouvrir d'autres écoles professionnelles. C'est à l'architecte Josif Bukavac, directeur de l'école des travaux publics et d'artisanat que fut confiés le plan, la construction et l'organisation d'une école technique moyenne à Belgrade, première école de ce genre dans le pays. L'architecte J. Bukavac fut nommé directeur et la nouvelle école ouvrit ses portes aux élèves en l'année 1924.

L'école des travaux publics et d'artisanat fut transférée dans le bâtiment de la nouvelle école technique.

Pendant la Deuxième guerre mondiale cette école cessa ses activités. Après la libération l'enseignement reprit mais l'école changea de nom.

Depuis 1902 à 1941 l'école jouait un rôle très important dans l'éducation et l'instruction des cadres techniques, ces cadres qui appartenaient pendant des décennies au mouvement progressiste ouvrier et qui furent pendant la dernière guerre mondiale des combattants de l'Armée de la libération nationale. Dans la période de l'après-guerre ils jouaient un rôle important comme experts dans la reconstruction et le développement général du pays.

Ces faits ainsi que bien d'autres encore témoignent de la nécessité et de l'utilité de l'existence d'une telle école.